

Lidia Maria Jedlińska

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

Artykuł zamieszczony na platformie edukacji dorosłych EPALE (6.12.2017) [TUTAJ>>>](#)

Tożsamość kulturowa a dzisiejsza Europa. Kompetencja kluczowa: świadomość i ekspresja kulturalna

„We wspólnym interesie wszystkich państw członkowskich leży wykorzystanie pełnego potencjału edukacji i kultury jako czynnika napędzającego tworzenie miejsc pracy, wzrost gospodarczy i sprawiedliwość społeczną, a także sposób doświadczania tożsamości europejskiej w całej jej różnorodności” Komunikat UE (Göteborg, listopad 2017 r.)

Cechą charakterystyczną naszego kontynentu jest różnorodność kulturowa oraz zróżnicowanie tradycji. W tym kontekście wyzwaniem jest rozumienie znaczenia „tożsamości europejskiej” i odpowiedzi na pytania: jaki charakter powinna mieć tożsamość kulturowa Europejczyków, jak ocenić (a może wzbudzić?) poczucie przynależności do wspólnoty wśród mieszkańców państw UE?

Europa to dziś wspólnota wielu kontrastów i przeciwieństw. Dlatego też jednym z głównych wyzwań dla instytucji – zarówno unijnych jak i krajowych – pozostaje pogłębienie w nas, Europejczykach, poczucia jedności i wzajemnego zrozumienia. Cel ten może zostać osiągnięty wyłącznie poprzez odwołanie się do pryncypiów ideologicznych UE, czyli wspólnych korzeni historyczno-kulturowych. Potrzeba dziś jednoznacznych głosów, że budowa jednolitego rynku, poszerzenie współpracy transgranicznej, planowanie działalności sektora naukowo-badawczego, ponadkrajowe inwestycje w innowacje... nie są i nie będą możliwe bez silnego poczucia przynależności do wspólnoty, będącej jednocześnie: **unią gospodarczą i unią wartości.**

Pojęcie „tożsamości” znajduje wiele różnych wyjaśnień w nomenklaturze naukowo-badawczej. Podobnie termin *kultura*, którego znaczenie może się wywodzić zarówno (a) od uprawy roli, (b) kształcenia i doskonalenia przez (c) materialną i umysłową działalność społeczeństw, aż do (d) umiejętności obcowania z ludźmi.

Wybór jednej z dwóch definicji określających tożsamość z pewnością będzie mieć w przyszłości wpływ na kształt Unii Europejskiej:

- jedno ze stanowisk zakłada, że tożsamość to dziedzictwo zakorzenione w danej kulturze, trwa wiecznie i nie zmienia się z upływem czasu, nie jest świadomym wyborem człowieka (ważna jest przynależność jednostki do grupy). Stanowi „wrodzone dziedzictwo”, którego nie można się ani nauczyć ani zapomnieć. Kultura klasyczna i chrześcijańska przyczyniły się do powstania na wielokulturowym kontynencie wspólnego modelu społeczeństwa, traktowanego dziś jako dziedzictwo stanowiące podstawę budowy zjednoczonej Europy.
- zgodnie z drugim podejściem, człowiek pojmowany jest jako aktywny i świadomy twórca, który tworzy swoją tożsamość poprzez dialog z innymi. Podstawą

przynależności do grupy społecznej nie jest tu wspólne pochodzenie, ale cele i wartości jakie przyświecają członkom takiej grupy. „Europa została zbudowana na bazie dialogu kulturowego i powinna ten dialog kontynuować, pozostawić go otwartym” (Morin).

Współczesna Europa stanowi mozaikę kulturową. W praktyce trudno mówić o jednej, stabilnej i niezmiennej od wieków tożsamości. Tym bardziej skomplikowane staje się **wspólne** pokonywanie problemów i szukanie rozwiązań, odpowiadających na wyzwania współczesnego świata. Nie ulega wątpliwości, że budowa i poszerzanie poczucia wspólnej tożsamości z pewnością wpłynie korzystnie na wszystkie podejmowane inicjatywy. Należy zatem zastanowić się, jak ową budowę rozpocząć? Przede wszystkim działania muszą być oparte na wzajemnym dialogu, szacunku. Trzeba skupić się na promowaniu różnorodności kulturowej, wyrażającej się w hasle „jedność w różnorodności” budowanej na wartościach europejskich, stanowiących fundament wspólnoty i jej bogactwo. Do wartości tych należą m.in.: demokracja, prawa człowieka, tolerancja, indywidualizm. Cały proces będzie jednak możliwy tylko wtedy, gdy podstawę działań stanowią będą edukacja oraz polityka kulturalna, społeczna i regionalna.

Przechodząc do płaszczyzny lokalnej - pamięć rodzinna i historyczna, relacje z kulturą i sztuką silnie zakorzenionymi w tradycji europejskiej, silne związki z tradycją chrześcijańską, to podwaliny „polskiej tożsamości europejskiej”. W jej podtrzymywaniu i rozwoju czynnie uczestniczą organizacje i instytucje kultury, w tym biblioteki (już w 2001 roku IFLA Międzynarodowa Federacja Instytucji i Stowarzyszeń Bibliotekarskich określiła zadania bibliotek w obszarze szerzenia wiedzy obywatelskiej i historycznej).

Biblioteki odgrywają dużą rolę w przekazie wiedzy oraz integracji lokalnych społeczności w celu umacniania poczucia przynależności do określonego obszaru czy kręgu kulturowego poprzez propagowanie i zachowywanie dziedzictwa kulturowego danego środowiska (w tym szerzenie wiedzy o jego unikalnej historii i tradycji).

W kontekście powyższych rozważań na uwagę zasługuje [projekt Heurit\(AGE\) \(link is external\)](#) realizowany przez Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Krakowie wspólnie z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Krakowie w ramach programu "[Szkoła @ktywnego Seniora \(link is external\)](#)" w partnerstwie z organizacjami z dziewięciu państw europejskich (Grundtvig 2009-2011).

Głównym jego celem było ocalenie od zapomnienia indywidualnych wspomnień, wydarzeń, losów ludzi z różnych miejsc Europy w czasowym przekroju horyzontalnym. Działania były prowadzone w ścisłej współpracy z seniorami z krajów partnerskich. Przy archiwizacji zebranych materiałów wykorzystano nowe technologie, w tym budowę wielojęzycznej międzynarodowej platformy internetowej, na której umieszczono zgromadzone teksty i fotografie. Stanowi ona narzędzie dziedzictwa europejskiego, z którego mogą korzystać nie tylko osoby starsze, ale lokalne stowarzyszenia, grupy sąsiedzkie, mieszkańcy małych i większych społeczności.

Na poziomie lokalnym, narodowym seniorzy uczyli się digitalizacji zdjęć, tekstów, starych rodzinnych filmów, tworzyli publikacje i prezentacje multimedialne.

Część zebranych materiałów została wykorzystana w książce „*Małopolska w naszej pamięci i fotografii*” w całości redagowanej przez samych seniorów (wersja polska i angielska, Kraków 2011)

Efekty pracy były przedstawione podczas międzynarodowej konferencji pt. „[Seniorzy w Nowoczesnym Społeczeństwie Europejskim: nowe technologie - moda czy konieczność? \(link is external\)](#)” (Kraków, 2011 r.).

Uczestnicy i trenerzy pracujący przy realizacji projektu wspominają go jako duże wydarzenie poszerzające ich wiedzę o historii Europy, równocześnie rozszerzające obszar ich działań edukacyjnych. Należy podkreślić, że sposoby pracy oraz wytworzone w trakcie projektu rezultaty są w dalszym ciągu upowszechniane i rozwijane.

Projekt został wskazany przez E.N.T.E.R. jako jeden z 30 najlepszych w Europie dotyczących edukacji dorosłych ([PUBLIKACJA 2012>>>](#)) ([link is external](#))

Tożsamość to nie tylko dziedzictwo, ale również zdolność jednoczenia poza własnymi granicami. Do tego potrzebna jest świadomość i ekspresja kulturalna obywateli, która zgodnie z wytycznymi Strategii Lizbońskiej, jest postrzegana jako nowa kompetencja kluczowa, kształtowana na wszystkich szczeblach edukacji. Jest jedną z ważniejszych umiejętności wpisujących w ideę ”uczenia się przez całe życie”.

dr Lidia Maria Jedlińska - główny specjalista ds. integracji społecznej w Dziale Edukacji, Nauki i Badań Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, koordynator projektów krajowych i międzynarodowych koncentrujących się na problematyce przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i cyfrowemu (pomysłodawca Programu „Szkoła @ktywnego Seniora-S@S”); organizator warsztatów, seminariów, konferencji z zakresu edukacji obywatelskiej; promotor współpracy międzypokoleniowej, ambasador EPALE i LABIB